

NUŽNOST USKLADIVANJA TRŽIŠTA RADA I OBRAZOVANJA

Prof. dr.sc. Enes Huseinagić, email: huseinagic_e@hotmail.com
Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Događanja (a trebali bi procesi) koja su u zadnjih dvadeset godina karakterizirali obrazovnu djelatnost u Bosni i Hercegovini mogli bi ovo razdoblje s pravom svrstati u poglavlje „deset godina stagniranja”. U usporedbi sa širom međunarodnom javnošću Hrvatska i Slovenačka stručna javnost mnogo će lakše razumjeti značenje tih procesa, jer su nam mnogi problemi na početku devedesetih godina bili isti ili slični. U proteklom periodu služili smo se najčešće kritički iskustvima drugih zemalja i time „olakšali” sebi kreiranje naših bitnih stručnih odluka. Inicijativa privrednih subjekata zahtijeva da se svi relevantni konzumenti obrazovnog sistema uključe u obrazovne reforme usmjerene na modernizaciju stručnih zanimanja i profesionalnu orijentaciju mladih jer je to glavni elemenat za njihov uspjeh. Obrazovanje je izraz društvenog sistema. Sva stečena znanja i vještine treba da budu primjenjiva i upotrebljiva u privrednom i praktičnom životu. Nesklad između obrazovanja i stvarnih potreba tržišta rada jedan je od najvećih problema u Bosni i Hercegovini. Nesklad između ponude i potražnje radne snage, ukazuje na postojanje problema u formalnom sistemu obrazovanja. Sektor obrazovanja u BiH ne može odgovoriti na potrebe tržišta, jer ne postoji strategija za privredu i razvoj kao i neusaglašenost između samih obrazovnih institucija.

Ključne riječi: Obrazovni sistem, dualno obrazovanje, zaposlenost, ciljevi i zadaci obrazovanja.

NECESSITY OF ADJUSTMENT OF THE LABOUR MARKET AND EDUCATION

Abstract: Events (and processes as well) which in the last twenty years have characterized the educational system in Bosnia and Herzegovina could classify this period in the “ten years of stagnation”. Compared with the wider international public Croatian and Slovenian professional public will understand a lot easier the meaning of these processes, because many of our problems at the beginning of the nineties were the same or similar. In the previous period most often we have used critically with the experiences of other countries and thus "facilitate" the creation of our essential professional decisions. The initiative of economic subjects requires that all relevant consumers of the educational system involve in educational reforms aimed to modernizing the professional activities and professional orientation of young people because it is a main element for their success. Education is an expression of the social system. All the acquired knowledge and skills should be applicable and useful in the economic and practical life. Discrepancies between education and the real needs of the labor market is one of the biggest problems in Bosnia and Herzegovina. Discrepancy between supply and demands of manpower indicates the existence of problems in the formal educational system. The education sector in BiH cannot respond to market needs, because there is no strategy for the economy and development as well as the discrepancy between the educational institutions themselves.

Keywords: Educational system, dual education, employment, goals and objectives of education

UVOD

Ako probleme obrazovanog sistema Bosne i Hercegovine posmatramo u kontekstu političkih i socijalnih procesa na početku perioda u kojem su se republike bivše Jugoslavije osamostaljivale, možemo vrlo jednostavno konstatirati da nije bilo riječi o marginalnim temama, nego o temama koje su ključne u razvoju modernih demokratskih naroda.

Naime, krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća objektivno smo bili suočeni s dva strateška izazova: sa izazovom prelaska u moderno otvoreno i pluralno društvo („tranzicija”), što je u tom periodu bilo karakteristično samo za zemlje Srednje i Istočne Europe, i sa izazovom modernog *information* odnosno *knowledge based society*, koji je od osamdesetih godina prošlog stoljeća do danas zapravo izazov čitavom svijetu.³¹⁵

Obezbjediivanje kvalificirane radne snage za privredu Bosne i Hercegovine ne predstavlja samo izazov već je i zakonska obaveza obrazovnih institucija. Time će sistem obrazovanja (naročito srednje obrazovanje) dati odgovarajući doprinos ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine.

Obrazovanje ne smijemo gledati kao funkcionalnu mjeru za promoviranje ekonomskih ciljeva jer ono mora da unaprijedi prelazak već odraslih ljudi u svijet rada i da artikulira njihovu perspektivu za planiranje karijere i pronalaženje sopstvene uloge u društvu.³¹⁶

Ulaganje u srednje i visoko obrazovanje osnovni su preduvjeti za pripremu društva za budućnost.

1. OBRAZOVANJE U FUNKCIJI KONKURENTSKE PREDNOSTI

Područje institucionalne inovacije na koje se zemlje također sve više usredotočuju, jest reformiranje obrazovnih sistema. U ekonomsko razvijenim zemljama, darovitost se prepoznaje kao važan izvor konkurentske prednosti te je kao takvu obrazovanje i osposobljavanje učinile ključnom komponentom svojih inovacijskih strategija.³¹⁷

1.1. Iskustva zemalja sa savremenim obrazovnim sistemom

U narednom tekstu navedeni su primjeri i iskustva zemalja sa savremenim obrazovnim sistemom.

Tako npr. Finska ima za cilj da mladi građani onog dana kada završe srednju školu, steknu tehnička, analitička i komunikacijska umijeća nužna za konkurentnost u globalnoj ekonomiji. Finski *Oivallu* (Uvid) nacionalni je planski obrazovni projekat u sklopu kojeg se vrše razgovori s korporacijama širom svijeta kako bi se prepoznalo koja umijeća i vještine će biti potrebni za poslovne subjekte od 2020. do 2030. godine. Zatim savjetuje se način na koji se finški obrazovni sistem treba unaprijediti da bi se budući učenici i studenti pripremili za konkurenciju.³¹⁸

³¹⁵ P. Zgaga, Promjene filozofije i sustava obrazovanja u Republici Sloveniji, CEPS – Centar za studije edukacijskih strategija Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija, Napredak (Zagreb), God. 142 – 2001. Br. 2, str. 225-235.

³¹⁶ D. Ojler, Dualno srednje stručno obrazovanje u Srbiji, Deutsche Zusammenarbeit - GIZ, Republika Srbija, MInistartstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Privredna komora Srbije, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Format, Bon i Ešborn 2014.

³¹⁷ European Commission, 2003. From Prague to Berlin. Second Progress Report, A2/PVDH.

³¹⁸ <http://www.znanostblog.com/finska-obrazovna-bajka/> (15.10. 2016. godine).

16.-17. Decembar/December 2016.

Švedska je uvela univerzalne kupone³¹⁹ za školu koji se mogu koristiti u bilo kojoj akreditiranoj privatnoj, neprofitnoj ili javnoj školi u sklopu ubrzane reforme nužne za unaprjeđenje konkurentnosti njezinog sekundarnog obrazovnog sistema.³²⁰

Finska je ujedinila tri svoja instituta visokog obrazovanja - Školu ekonomije u Helsinkiju, Univerzitet za umjetnost i dizajn u Helsinkiju, te Tehnološki univerzitet u Helsinkiju - u jednu instituciju: Univerzitet Aalto. Finska nastoji da do 2020. godine ono postane jedna od vodećih akademskih institucija koja kombinira poslovanje, tehnologiju i dizajn.

Također Danska, kako bi stvorila četiri snažnaglobalno konkurentna univerziteta, spojila je dotadašnjih osam.

Obzirom da obrazovanje u Bosni i Hercegovini nije usmjereno prema tržištu rada i ne prati svjetske trendove u tom pogledu, neophodno je da učenici, studenti, profesori, političari i privrednici sinergijom podrže potrebe mladih i stvore ambijent koji će riješiti probleme nezaposlenosti i usaglasiti sistem obrazovanja sa realnim potrebama tržišta rada i stvore povoljnije uvjete za umrežavanje mladih u proces eurointegracija.

1.2. Obrazovanje blisko zanimanju

Da bismo mogli kreirati obrazovanje na način da ono stvarno artikulira potrebe tržišta rada, morali bismo srednjoročno planirati barem četiri – pet godina unaprijed, te donijete strateške dokumente do 2030. godine. Takve projekcije u Bosni i Hercegovini ne postoje, tako da uvijek kaskamo za zemljama EU, koje imaju razvijen obrazovni sistem.

I dan danas ništa se ne pokušava promijeniti: sistem srednjeg i visokog obrazovanja u kombinaciji sa tržištem rada blago rečeno ne funkcioniše u smislu da mladima nakon izlaska iz srednje škole (izlaska iz obrazovnog sistema) nedostaju praktična znanja, a sistem profesionalne orijentacije u Bosni i Hercegovini je u potpunosti zakazao.

Učenici i njihovi roditelji nemaju osjećaja i neophodnih informacija o dimenziji profesionalne orijentacije, a samim time nemaju informacije o tome kakve mogućnosti zaposlenja pruža upis u pojedinu srednju školu ili pojedino zanimanje.

1.3. Ciljevi i zadaci obrazovanja

Svaka nova generacija koja bez kvalitetne informacije odabira svoju buduću kvalifikaciju može se reći da je „izgubljena generacija“.

Današnja obrazovna politika u Bosni i Hercegovini očito ne prepoznaje problem nepovezanosti tržišta rada i obrazovanja. Dva sistema, *obrazovanje i rad*, trebalo bi planski kreirati, pružiti fleksibilnost i mogućnost da osobe mijenjaju smjerove. Međutim, ne postoji analitička podloga koja bi mlade ljude upoznala o odabiru određenog zanimanja. Mladi ljudi, svršeni srednjoškolci tako donose ključne odluke u svom životu za budućnost bez ikakvih relevantnih informacija.

³¹⁹http://www.degeer.norrkoping.se/pdf/syv/syvbroschyr_bks.pdf (15.10. 2016. godine)

³²⁰<http://modersmal.skolverket.se/bosniska/index.php/3-zakoni-i-pravila/zakoni-i-pravila/158-osnovna-kola> (15.10. 2016. godine)

Srednje obrazovanje jeste, a oduvijek je i bilo – stepen obrazovanja koji čini najvažniju kariku u sistemu odgoja i obrazovanja, posebno institucionalnog. Kroz srednje obrazovanje se, naime, prelamaju sva suštinska pitanja (i nedoumice) koje se ispoljavaju u osnovnom (bazičnom, primarnom,...) i visokoškolskom obrazovanju. Tu se prije svega misli na pitanja ciljeva i zadataka srednjeg obrazovanja (s aspekta širih društvenih, naučno – pedagoških i odgojno – obrazovnih), sadržaja – programske strukture, organizacionih rješenja (organizacija različitih tipova srednje škole i njihova usmjerenost). Nadalje, tu su i pitanja vezana za faktore okruženja koji uvjetuju cilj, zadatke, strukturu organizaciju srednjeg obrazovanja kao i perspektivne potrebe razvoja tog segmenta obrazovanja koji treba da zadovolji i uskladi interese, potrebe i mogućnosti pojedinca i društva. U srednjoškolskom sistemu u Bosni i Hercegovini sadašnje stanje ukazuje da postoji previše srednjoškolskih programa koji su vrlo slični. Učenici i roditelji ne znaju šta odabrati, šta je dobro a šta nije, ali je puno važnije to što ne postoje praktična znanja, koja su u stručnom obrazovanju očekivana.³²¹ U osnovi toga leže suštinska pitanja ciljeva i zadataka srednjeg obrazovanja koja se mogu izraziti u polarizaciji dva opća, globalna cilja srednjih škola i to: cilj koji je usmjeren na obrazovanje za rad (funkcionalno, profesionalno obrazovanje) i cilj koji je usmjeren na opće obrazovanje u smislu daljeg obrazovanja u različitim modelima i oblicima visokoškolskog obrazovanja.

Polarizacija i proturječnost cilja, zadataka i sadržaja općeg i stručnog, u srednjem obrazovanju dolazi do izražaja još onda kada se na institucionalnom nivou kida nit u smislu kad je opće obrazovanje ujedno značilo i stručno i obrnuto. Taj problem ima korijene u srednjovjekovnom institucionalnom obrazovanju i do danas je doživjelo brojne transformacije. Problem u institucionalnom smislu u srednjem obrazovanju manifestirao se u modelu (modelima) općeobrazovne srednje škole – gimnazije, s jedne strane i različitim modelima srednjih stručnih (profesionalnih) škola, s druge strane.

U sadržajnom (programskom) smislu u modelu gimnazije (više ili manje) izražena je njena općeobrazovna funkcija s humanistički usmjerenim sadržajima. Naravno, humanistička usmjerenost sadržaja gimnazije doživjela je do sada brojne transformacije. U modelima stručnih profesionalnih škola trebala bi da je prisutna (djelimično zastarjeli programi) stručna profesionalna usmjerenost sadržaja. Ta proturječnost u sadržajnom, institucionalnom i organizacijskom smislu u odnosima „općeg“ i „stručnog“ u srednjem obrazovanju traje do dan danas.

2. INTELEKTUALIZACIJA PROIZVODNIH PROCESA KAO POTREBA DRUŠTVA

Naime, naučno – tehnološka revolucija težište čovjekova rada prenosi sve više na proces pripremanja, istraživanja, poboljšanja uvjeta i kontrolu rada. Dakle, težište čovjekova rada bi se trebalo prenositi sve više na njegovu stvaralačku djelatnost. Rad se intelektualizira, intelektualiziraju se proizvodni procesi, a time proizvodnja sve više postaje aplicirana nauka.

³²¹ Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK, Nastavni plan i program za srednje stručne škole, <http://pztz.ba/Page.aspx?id1=61> (22.10. 2016. godine).

To ima za posljedicu da se sve više napušta koncept i pozicija „čiste“ nauke, a sve više se teži sveobuhvatnom i brzom razvoju naučnih spoznaja koje imaju aplikativni karakter.

Intelektualizacija proizvodnih procesa nužno vodi potrebi za naučnim utemeljenjem stručnog i profesionalnog rada, odnosno prevladavanja prakticizma i voluntarizma u radnim procesima. Posljedice takvog razvoja na obrazovanje, a posebno na srednje su više nego očite.

Srednje obrazovanje stoga nužno mora ići u tom pravcu da se kroz različite modele organizacije obezbjeđuju optimalni uvjeti za razvoj učenikovih sposobnosti, motiva, potreba i težnji i na kraju da se zadovolje potrebe tržišta rada.

Masovno srednje obrazovanje je već stvarnost i ono ujedno gubi svoju ekskluzivnost i elitnost. Međutim, sve to ne može ići u pravcu stvaranja jedinstvenog (uniformnog) modela srednje škole koji svoju ekskluzivnost gubi u smislu prilagođavanja masovnom obrazovanju što u kvalitativnom pogledu snižava nivo obrazovanja.

Ako pogledamo sistem obrazovanja u visokoobrazovnim institucijama, vidimo da je situacija slična. Naime, prema rezultatima istraživanja koje sam proveo za ovaj rad prije tri mjeseca na devet univerziteta (šest državnih i tri privatna), 62% ispitanika na univerzitetima tvrdi da nije imalo praktičnu nastavu jer ona nije ni obavezna.

Njih 4 % tvrdi da je ta mogućnost na studiju postojala, ali nisu je iskoristili, a 33% ih potvrđuje da je imalo praksu u radnim organizacijama.

S druge strane, po dostupnim informacijama, podacima, samo 10% učenika srednjih škola imalo je iskustvo rada.

Sve ovo pokazuje da smo se utopili u moru teoretiziranja. Sve se vodi prema naučnim ishodima, za što u stvarnosti tržišta rada nema toliku potražnju. Trebaju nam praktične vještine od kojih poslodavci znaju šta očekivati.

Mladi ljudi napuštaju stručno obrazovanje (premda je ono u sve većoj potražnji), što ima za posljedicu preljev prema visokom obrazovanju, koje nudi teorijska znanja sa kojima poslodavci nisu zadovoljni.

Rješenje je u ozbiljnom analitičkom promišljanju o ljudskim resursima. Ni jedna mlada osoba, ne smije „ispasti“ iz srednje škole, svi koji imaju sposobnosti neka idu na fakultet, a oni koji nisu za to moraju steći praktična i kvalitetna znanja i vještine za ulazak na tržište rada.

2.1. Usklađivanje obrazovanja i tržišta rada

Dakle, možemo zaključiti da ne postoje mehanizmi i nikakav jasan način kako započeti proces usklađivanja tržišta rada i obrazovanja.

Ekonomika obrazovanja pokazuje da je stručno obrazovanje skuplje od općeg (gimnazijskog), te samim time košta i osposobljavanje učenika na radnome mjestu. Praksa je, dakle, „trošak“, a zbog svega taj se sistem povezanosti obrazovanja i tržišta rada ne može odraditi preko noći. Međutim, on je vrlo vrijedan, naročito poslodavcima. Na tržištu Bosne i Hercegovine dominiraju mali poslodavci, koji ne mogu kvalitetno osigurati osposobljavanje radnika, za

16.-17. Decembar/December 2016.

razliku od velikih organizacija, koje internim obrazovanjem mogu stvoriti potreban radni kadar. Usklađivanje tržišta rada i obrazovanja je nužno da bismo imali radna mjesta i poslove veće složenosti.

Praksa u BiH je da mladi ljudi svoje poslove nalaze van struke za koju su se školovali, čak kada i za tom strukom postoji određena potražnja. U pitanju je polovina osoba sa srednjom školom i trećina onih koji rade u zanimanjima nevezanim za smjer stečene svjedodžbe. Riječ je o podacima prikupljenim od kasnih devedesetih do 2010.

Također, problem je i što imamo velik udio prekvalificiranih osoba na poslovima koji traže niže kvalifikacije. Na taj način sa tržišta su izgurani oni s nižim obrazovanjem.

Npr., neko sa stručnim studijem ekonomije zaposlen je na radno mjesto rezervirano za nekoga sa srednjom ekonomskom, pa automatski spušta ekonomistu u konobare. Dakle, riječ je o primjeru vertikalne neusklađenosti. S druge strane, postoji i horizontalna neusklađenost. Čest je slučaj da u područjima s manjom potražnjom za radnom snagom osobe koje su završile studij u jednom području rade u drugome. Imamo primjera, da je uvjet za državne javne službe visok nivo obrazovanja iz društvenih i humanističkih znanosti a daje diplomirani anglist zaposlen u ministarstvu poljoprivrede i td. Danas nije dovoljno imati posao, nego imati kvalitetan posao koji omogućava kreditnu sposobnost pa nadalje. U Bosni i Hercegovini je iznimno spor prelazak na tržište obrazovanja. Nakon srednje škole mladog je osobi potrebno pet godina dok se njezine šanse ne izjednače s ostalim zaposlenicima.

3. DUALNO OBRAZOVANJE KAO POTREBA PRIVREDE

Danas u Bosni i Hercegovini vrlo često se raspravlja o usklađenosti obrazovanja sa tržištem rada, umjesto stvarnim izvorom problema i na taj način se prebacuju odgovornosti između obrazovnih ustanova i poslodavaca koje se tobože „ne razumiju“. Stvarni problem je u osvješćivanju uloge i odgovornosti federalnih (manje, jer nemaju stvarne odgovornosti prema obrazovanju) i kantonalnih obrazovnih institucija i ustanova koje školuju od 92 do 99% naših učenika i studenata. Problem usklađenosti riješit će se onda kad obrazovne ustanove zaista poželeva raditi za dobrobit društva, a ne na način koji često je njima najjednostavniji i koji često štiti partikularne interese i sinekure. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini trenutno je najviše nezaposleno mladih osoba koje su završile srednje stručne škole. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine u svom Izvješću od 20.09. 2016. godine iznosi podatke o registriranoj nezaposlenosti za zadnje tri godine (Tabela 1.)

juli		
2014.	2015.	2016.
548.612	542.963	520.065

Tabela 1. Broj nezaposlenih osoba u zadnje tri godine³²²

³²² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Izvješće, Demografija i socijalne statistike, godina X, broj 7. 20.09. 2016. registrirana nezaposlenost u julu 2016. godine.

http://www.bhas.ba/saopštenja/2016/NEZ_2016M07_001_01_BS.pdf

16.-17. Decembar/December 2016.

Ako uporedimo registrirane nezaposlene po kvalifikacionoj strukturi uočava se da je najveći broj nezaposlenih osoba sa VKV i KV kvalifikacijom 175.231, zatim slijede osobe sa srednjom stručnom spremom 144.581 i NK sa 139.142 osobe. Kao nezaposlen vodi se najmanji broj osoba višeg obrazovanja tj. VŠS 7.409, a slijede ih osobe sa visokom školskom spremom 43.307 (uključujući doktore nauka i magistre).

Sve ovo govori da obrazovni sistem već dugo nije dobro usklađen sa stvarnim potrebama tržišta rada.

Iako po kantonima ima određenih razlika, egzistiraju programi koji se pojavljuju kao višak ili se ponavljaju. Nešto manji procenat nezaposlenih se pojavljuje kod mladih sa završenim trogodišnjim programima i oni su nešto manje suficitarni (građevinska, metalska i drvna struka,...). Srednje (stručno) obrazovanje mora da takav ima kapacitet da kvalitetno omogući prelazak mladih iz škole u svijet rada. Obrazovna reforma kao dio sveopće političke i ekonomske tranzicije trebala bi da se zasniva na školi u okviru dualnog sistema srednjeg stručnog obrazovanja.

*Dualni oblik obrazovanja u srednjem stručnom obrazovanju podrazumijeva da se nastava izvodi dijelom u školi, dijelom kod poslodavca.*³²³

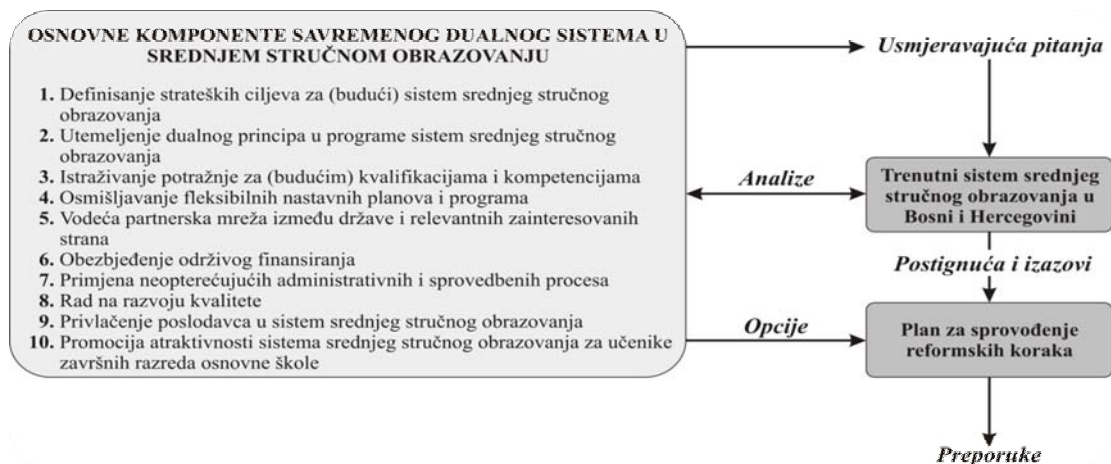
Nastava koju učenik obavlja kod poslodavca definiše se Ugovorom o obrazovanju između učenika i poslodavca i podrazumijeva slijedeće:

- da redovno pohađa praktično obrazovanje i ispunjava radne obaveze,
- da se prilikom stjecanja obrazovanja ponaša u skladu sa uputstvima poslodavca i škole,
- da poslodavca u najkraćem vremenskom roku obavijesti u uzroku svoje odsutnosti i da najkasnije u roku od tri dana po prestanku razloga za odsutnost, poslodavcu dostavi uvjerenje,
- da uredno vodi Dnevnik o praktičnom obrazovanju,
- da poslodavcu redovno podnosi izvještaj o uspjehu u školi.

Dakle, *dualno obrazovanje je sistem stručnog školovanja sa dva mjesta učenja*. U srednjoj stručnoj školi se uči teorijska, a u radnoj organizaciji (preduzeću, ustanovi,...) se obavlja praktična nastava. To podrazumijeva zajedničko djelovanje dva pravno odvojena nosioca obrazovanja bez postojanja institucije iznad njih.

Slika 1. ilustrira osnovne komponente savremenog dualnog sistema u srednjem stručnom obrazovanju.

³²³ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Pojmovnik, <http://www.obuke.ba/StaticPage/Pojmovnik?start=D> (19.10. 2016. godine).

Slika1. Osnovne komponente savremenog dualnog sistema u stručnom obrazovanju

Sve prethodno navedeno implicira potrebu za uvažavanjem sprege između obrazovanja i privrede na jedan obavezan i obavezujući način, što podrazumijeva kreiranje strateške utemeljenosti sistema srednjeg stručnog obrazovanja sa sveobuhvatnim pokrivanjem ekonomskih, društvenih i individualnih ciljeva.

Usmjeravanje obrazovne ponude mora ići ka rastućim sektorima, što znači da upisne kvote za pojedine programe moraju biti kompatibilne sa stvarnim ishodištima na tržištu rada. Razvoj standarda zanimanja i standarda kvalifikacija mora biti kreiran uz angažman privrednih subjekata.

4. ZAKLJUČAK

Dakle, potrebna je sistemska reforma kako bi se mladi već tokom obrazovanja kvalificirali na način da ih poslodavci prepoznaju. Jedan od prihvatljivih i najjednostavnijih načina jeste uvođenje programa koji bi učenicima i studentima osigurali dovoljno prakse, po principu koliko učenja toliko i prakse i naučavanja. Na taj način bi privrednici, odnosno poslodavci mogli dobiti ljudski kapital koji je već dovoljno obučan za konkretan posao, a ne radnike koje treba još jednom obrazovati. Naravno da postupak uvođenja dualnog oblika obrazovanja koga posjeduju zemlje EU u srednjim školama nije moguće odmah primijeniti u Bosni i Hercegovini. To ne bi bio lak i jednostavan proces. Neophodno pristupiti prilagođavanju obrazovanja od strane obrazovnih vlasti, škola i privrednih subjekata, ili preciznije, uskladiti obrazovne vlasti i struku kako bi se na najbolji mogući način poduprla inovacija i konkurentnost. Stjecanje znanja, vještina i navika mora da se odvija u okviru stvarnog radnog mjesta sa što konkretnijim radnim zadacima. To podrazumijeva da je sadržaj učenja

kompatibilan sa radnim mjestom, odnosno da postoji direktna povezanost između polja učenja i radne djelatnosti. Prednosti ovakvog obrazovanja su višestruke: povezanost sa stvarnošću, zadovoljena ekonomika obrazovanja, mali troškovi kod pripreme i glavno, čvrsta interakcija između teorijskog i praktičnog (potrebnog) znanja. Obrazovne institucije i privredni subjekti sinergijski bi trebali da pruže stručnu podršku mladima da prepoznaju svoje talente i interesovanja i samostalno donesu odluku o budućem zanimanju i školovanju na osnovu relevantnih informacija i ne podliježući pritiscima i predrasudama okruženja. Svaki talenat koji izgubimo jer na vrijeme nije prepoznat i podržan, nije gubitak samo za pojedinca, već za cijelo društvo. Zato je za mlade osobe veoma značajno da se upoznaju kako izgleda željeno zanimanje u praksi i da uvide da za uspjeh nije presudan ni pol ni trenutna popularnost ili nepopularnost nekog zanimanja, već da talenat koji su prepoznali u sebi doživotno razvijaju i da nauče kako da njime upravljaju u promjenljivim uslovima. Upravo to je ono što današnji privrednici, odnosno poslodavci priželjkiju od zaposlenih, bez obzira o kom zanimanju je riječ, i zbog čega kompanije iskazuju interes da mnogo čvršće sarađuju sa školama i lokalnom zajednicom.

Literatura

- [1] Jovičić, A. [et al.], 1999., „Doktori znanosti u Hrvatskoj: njihova proizvodnost od 1991-1996.“ Društvena istraživanja 42 (4), 255-271.2
- [2] Klaić, B., 1998., „Scijentometrija ili peer-review“, u: D. Polšek, ur. *Vidljiva i nevidljiva akademija. Mogućnosti društvene procjene znanosti u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- [3] Polšek, D., 2003., „Stanje visokoga školstva u Hrvatskoj“. Društvena istraživanja 63-64, 27-45.
- [4] Zgaga, P., *Promjene filozofije i sustava obrazovanja u Republici Sloveniji*, CEPS – Centar za studije edukacijskih strategija Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija, Napredak (Zagreb), God. 142 – 2001. Br. 2, str. 225-235.
- [5] Salzburg Seminar, 2000. Reports on the University of Zagreb [online]. Available from: [<http://www.unizg.hr/iskorak/salzburg.pdf>].
- [6] *Trends in Learning Structures in European Higher Education III*, 2003. Brussels: European Commission.
- [7] *Trends in Learning Structures in Higher Education I*, 2001. Brussels: European Commission.
- [8] *Trends in Learning Structures in Higher Education II*, 2001. Brussels: European Commission.
- [9] EURIDICE/EUROSTAT, 2002. Key Data on Education in Europe. Luxemburg: European Commission.
- [10] European Commission, 2003. *From Prague to Berlin. Second Progress Report, A2/PVDH*.
- [11] *Institutional evaluation of the University of Zagreb, CRE Reviewers' report, 2000*. Zagreb: University of Zagreb. Dostupno na: [<http://www.unizg.hr/iskorak/cre10.pdf>].

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
**KORPORATIVNA SIGURNOST U BiH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA**
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
**CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT**

16.-17. Decembar/December 2016.

- [12] OECD, 2000. Education at a Glance. Paris: OECD.
Polšek, D. (ur.), 1998. *Vidljiva i nevidljiva akademija. Mogućnosti društvene procjeneznosti u Hrvatskoj*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- [13] Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Izvješće, Demografija i socijalne statistike, godina X, broj 7. 20.09. 2016. registrirana nezaposlenost u julu 2016. godine.
- [14] Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta TK, Nastavni plan i program za srednje stručne škole, <http://pztz.ba/Page.aspx?id1=61> (22.10. 2016. godine).